

Кравець Ігор Михайлович
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
науковий керівник:

Опацький Роман Миколайович
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА КЛЮЧОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОПИТУВАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ.

Процес розслідування злочинів проти неповнолітніх або неповнолітніх є одним із найскладніших у слідчій практиці. Це пов'язано з тим, що ця категорія осіб має специфічні умови для проведення до них розшукових (розшукових) дій. Допит неповнолітніх багато в чому відрізняється від допиту дорослих.

Допитування неповнолітніх є чутливою та болючою темою, оскільки, незважаючи на світову практику та міжнародні зобов'язання, правоохоронні органи продовжують травмувати дітей, які контактують із законом. Ми, зазвичай, використовуємо термін «допит», оскільки цей термін вживається в Кримінальному кодексі України. До того ж, у міжнародних стандартах використовується термін «опитування», тобто допит як процесуальна дія, а також будь-які інші можливості заслуховування дитини уповноваженими особами. Насправді ж вирішальне значення має не концепція, а підхід до неї. Організація чи то слухання, чи допиту, має враховувати вікові та психологічні особливості дитини відповідного віку, а сам процес, незалежно від використовуваного терміну, має бути дружнім до дитини.

Т. Аверяна вважає, що тактика допиту неповнолітніх значною мірою обумовлена особливостями їхньої психіки (підвищена навіюваність, схильність до фантазування, висока емоційність, нестійкість поведінки), незначним життєвим досвідом, що часто призводить до неправильної оцінки досліджуваної події, або окремих його елементів [2, с. 593].

Регіональними документами, що визначають особливості опитування дітей стала низка правових документів Ради Європи. Зокрема, Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Лансаротська конвенція, 2007 р., CETS № 201), що ратифікована Верховною Радою України 27 серпня 2012 року і яка набула чинності з 1 грудня 2012 року, спрямована на:

- а) запобігання сексуальній експлуатації та сексуальному насильству

стосовно дітей і боротьбі з цими явищами;

б) захист прав дітей, які стали жертвами сексуальної експлуатації та сексуального насильства;

в) сприяння національному та міжнародному співробітництву в боротьбі з сексуальною експлуатацією та сексуальним насильством стосовно дітей [1].

Відповідно до статті 35 цієї Конвенції, опитування дитини, а також її допит, має відбуватись із врахуванням наступного:

1) опитування чи допит має здійснюватись без необґрунтованої затримки;

2) опитування чи допит має відбуватись у спеціально обладнаному та прилаштованому для цих цілей приміщенні;

3) особа, яка проводить опитування чи допит дитини, має пройти відповідну підготовку;

4) проведення усіх опитувань чи допитів дитини має бути здійснено однією й тією ж особою;

5) кількість опитувань чи допитів дитини має бути якомога меншою;

6) під час опитування чи допиту дитини її має супроводжувати дорослий, якому дитина довіряє;

7) має бути забезпечена відеофіксація опитувань чи допитів дитини та прийняття відеосвідчень дитини як доказ у справі [1].

Організація роботи має здійснюватися на основі індивідуального підходу до кожної дитини з урахуванням її вікових та психологічних особливостей. Основою є розуміння психологічних особливостей спілкування з неповнолітніми залежно від ситуації взаємодії та з урахуванням віку. Основою ефективної взаємодії з дитиною є дотримання певних правил, пов'язаних із наявністю: – безпечного дорослого зі знанням психологічних, фізіологічних та вікових особливостей дитини, спілкування з дитиною з урахуванням віку, комунікативних навичок, необхідних навичок для ефективного спілкування з дитиною; – безпечне середовище або так звана «зелена кімната», що є організованою системою заходів, спрямованих на забезпечення законності, гуманності та ефективності будь-якого рішення щодо дитини, яке є незаконним або стикається із законом [3, с. 25].

У методичних рекомендаціях особлива увага приділяється свідченням і висловлюванням дітей. Опитування та звернення дітей повинні, наскільки це можливо, проводитися кваліфікованими спеціалістами. Слід докласти всіх зусиль, щоб діти свідчили у найбільш сприятливому середовищі та за найсприятливіших умов, враховуючи їх вік, зрілість та рівень розуміння, а також будь-які труднощі, які вони можуть мати.

Відповідно до пункту 14 Стратегії Ради Європи з прав дитини (2016-2021 рр.), насильство є пріоритетною проблемою, яку визначають діти. Насильство над дітьми порушує права дитини, ставить під загрозу соціальний розвиток дітей та впливає на здійснення ними інших прав. Насильство часто має руйнівні короткострокові та довгострокові наслідки

для психічного та фізичного здоров'я, що іноді тривають поколіннями. На додаток до впливу на окремих жертв, дослідження НУО показують, що насильство є довгостроковою ціною для суспільства. Тому припинення всіх форм насильства щодо дітей є юридичним, етичним та економічним імперативом.

Подолання негативних наслідків, стресів, порушень поведінки та психічних розладів дітей можливе шляхом психологічної профілактики. Одним із ефективних способів такої профілактики є організація роботи з дітьми в «зелених кімнатах». Основною метою дослідження в такому приміщенні є попередження ретравматизації психіки дитини під час огляду та процесуальних дій із застосуванням спеціальних прийомів та створення душевно приємної атмосфери, а також технічного оснащення, що дозволяє правильно фіксувати процес обстеження, допиту та використовувати його для розслідування без повторних допитів. Організація роботи здійснюється на основі індивідуального підходу до кожної дитини з урахуванням її вікових та психологічних особливостей.

Врахування потреб цих груп дітей є доказом гуманності держави, проявом її соціально-правової природи, орієнтацією на допомогу та врахування потреб та інтересів кожної дитини. Робота зі створення «зелених кімнат» також сприятиме підвищенню професійного рівня фахівців, надасть можливість для ефективної комплексної та системної роботи з дітьми, для досягнення належних результатів.

Таким чином, однією з основних особливостей у підготовці та проведенні допиту неповнолітнього є дотримання не лише норм кримінального процесу, а й рекомендацій вчених і практиків, які досліджували це питання в різних наукових дисциплінах. Першочергово/насамперед варто звернути увагу на рекомендації психологів, які більш чітко регламентують час допиту неповнолітніх різного віку. Також необхідно враховувати поточну ситуацію, місце допиту, наявність чи відсутність факторів, що можуть вплинути на показання дитини.

---

1. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства: Конвенція від 20 жовтня 2007 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927

2. Криміналістика : учеб. для вузов. Т. В. Аверьянова, Р. С. Белкин, Ю. Г. Корухов и др. Москва : Норма, 2007. 944 с.

3. Методичні рекомендації щодо опитування дітей, що стали свідками та/або жертвами насильства, а також вчинили насильство: Метод. посіб.. Автори-упоряд.: Д. Пурас, О. Калашник, О. Кочемировська; Т. Цюман; за заг. ред. Т. Цюман. Київ: ФОП Клименко, 2015. – 114 с.